

РОЛЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

гічної діяльності, об'єктивна самооцінка результатів педагогічної праці і професійний саморозвиток.

1. Вербицкий А.А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе // *Вопросы психологии*. – 1987. – № 5. – С. 31 – 39.

2. Дружинин В.М. Психодиагностика общих способностей. – М.: Издательский центр “Академия”, 1996. – 224 с.

3. Положення про дитячий оздоровчий табір із денним перебуванням // *Позакласний час*. – 2007. – № 5. – С. 61 – 66.

4. Пометун О.І. Теорія та практика по-

слідової реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн // *Компетентний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / Під ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

5. Примірне положення про оздоровчий табір (містечко, комплекс) для дітей, підлітків та учнівської молоді // *Все для вчителя*. – 2001. – № 13. – С. 19 – 20.

6. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М.: “Просвещение”, 1976. – 160 с.

Тетяна Скрыбіна, старший викладач кафедри історії та правознавства
Євпаторійського педагогічного факультету
Республіканського вищого навчального закладу
“Кримський гуманітарний університет”
м. Ялта

РОЛЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

У статті йдеться про те, що ефективне формування толерантних якостей особистості здійснює вчитель з високим інноваційним потенціалом.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства виховання на ідеях толерантності має особливу актуальність. Українське суспільство поліетнічне за своєю природою, існують такі регіони (наприклад, Автономна Республіка Крим), де полікультурність є одним з основних соціальних чинників. Це диктує необхідність кожній людині взаємодіяти з представниками інших культур. Існування в полікультурному соціумі – проблема кожної особи, групи людей, цілих країн і цивілізацій. Її основою є толерантність як універсальний принцип людської життєдіяльності, фундамент цивільного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі вітчизняні вчені (К. Баханов, І. Бех, Я. Береговий, Г. Ващенко, О. Мокрогуз, О. Пометун, О. Сухомлинська, Ю. Терещенко та інші) у своїх працях приділяють значну увагу питанням виховання толерантності. Але незважаючи на ґрунтовний аналіз учених, доки, на наш погляд, ще недостатньо розроблені теоретичні основи толерантності та її вплив на свідомість, духовно-етичні-культурні та фахові здобутки студента як кінцевий підсумок виховання толерантності.

Мета нашої статті – полягає у визначенні ролі майбутнього вчителя історії в організації роботи з виховання толерантності в процесі навчання, через використання НІТ.

Виклад основного матеріалу. Культивування толерантності на рівні індивідуальної і суспільної свідомості – необхідна умова створення демократичної держави. Тому в нинішній системі освіти активізується процес пошуку ефективних механізмів виховання студентів у дусі толерантності, пошана до прав і свобод інших людей незалежно від їх національного, соціального статусу, світогляду, способів мислення і поведінки.

Розглядати історію тільки як навчальний предмет, як накопичення фактів, подій без засвоєння загальнолюдських цінностей, без формування критичного мислення учнів вже неможливо. Підготовка молоді до життя у відкритому суспільстві, де не може панувати тільки одна головна ідея, де поважається думка кожного, де суперечливі питання розв’язуються не правом сильнішого, а завдяки поміркованості та злагоді, – ось шлях цивілізованого суспільства, якого прагне Україна [6, 98].

РОЛЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Виходячи з цього, формування толерантності і установок толерантної свідомості виступає і як умова успішного розвитку сучасного поліетнічного суспільства, і як соціальне замовлення системи освіти.

Розглянемо сутність поняття толерантність. У “Новітньому словнику іноземних слів і виразів” дається таке визначення толерантності: “*Tolerantia* (лат.) – терпимість, терпіння, стійкість, витривалість, поблажливість до чого-небудь, здатність переносити несприятливе – дія” [7, 655].

С. Гончаренко в “Українському педагогічному словнику” визначає толерантність як – терпимість до чужих думок і вірувань [2, 332].

Розуміння толерантності неоднозначне в різних культурах і залежить від історичного досвіду, культури і традицій народів.

Відомо, що філософські категорії виступають як гранично широкі поняття. Так, Ю. Іщенко толерантність визначає як внутрішнє активне відношення, що проявляється чи то у співчутті (і мовчанні), чи то у дії (і діалозі). Іншими словами, воно представляється як відповідальний вчинок, який може бути втілений у дії, думці, слові [4, 48].

Толерантним ставленням називається таке, коли людина прагне досягти взаєморозуміння і реалізації власних цілей шляхом досягнення узгодженості своїх дій з діями інших людей без застосування яких-небудь заходів насильства, примусу і тиску, а лише за допомогою взаємодискусії, переконання і кореляції поведінкових актів і дій [9, 87].

Отже, аналізуючи різні підходи до толерантності, можна зробити висновок, що дослідники розглядають толерантність як: соціальну цінність, норму соціального життя, як культуру толерантної свідомості, принцип людських взаємин, ставлення до відповідної дійсності, особову якість, що втілюється у реальній поведінці.

Найбільшим досягненням демократії в незалежній Україні є плюралізм думок, присутній сьогодні в усіх сферах суспільного життя. Можна з упевненістю говорити про вплив демократичних перетворень на освіту. Найбільш вітчужно це позначилося на викладанні суспільнознавчих наук, зокрема, історії [6, 97].

Вчителя як представника певної культури характеризує не тільки специфічний набір знань і умінь, а й певний світогляд, життєві установки і цінності тощо. Основними компонентами поняття “толерантність” є активна етична позиція і психологічна готовність до терпимості. Ці компоненти не виникають на порожньому місці: як і будь-яка соціальна якість – вони є природженими. Отже, активна етична позиція разом з психологічною го-

товністю формуються, стимулюються і коректуються передовсім “зсередини”.

Толерантність – це не поблажливість та поступливість у межах здорового глузду. Сутнісне в ній – ідеологія творення держави з високим рівнем загальної культури та сучасних технологій, а отже – неодмінна ліквідація в ході такого творення численних окопів ворожнечі, жорстких протистоянь політичного та конфесійного характеру [10, 19].

Таким чином, поняття “толерантність” включає різні грані міжлюдських, міжособових відносин. І робота майбутнього вчителя історії з формування толерантної свідомості у молодого покоління також повинна бути багатогранною і різноспрямованою.

Сьогодні, коли сучасна молодь зазнає впливу різних негативних явищ, в усіх сферах нашого життя першорядного значення набуває формування толерантних якостей. Зміст їх визначається переважно здатністю особистості до морально зумовленого вибору, спрямованістю рис її характеру, впливом навколишнього середовища, прихильністю до тих чи інших ідей [5, 30].

Виховання будь-якої етичної якості (толерантності зокрема) багато в чому залежить від індивідуальних особливостей вихованця: уже наявних моральних засад поведінки, етичних установок, розвиненості інтелектуальної та емоційно-вольової сфер, рівня розвитку психічних процесів, характерологічних рис, особистого досвіду взаємин, наявності і розвитку природних та духовних здібностей тощо. При формуванні толерантності слід враховувати гендерні особливості і, передовсім, відмінності в рисах особи і соціальній поведінці.

Виховання толерантності безпосередньо пов’язане з формуванням у студентів умінь будувати своє життя відповідно до правил, звичаїв і традицій свого народу, світової культури загалом, не втрачаючи при цьому своєї індивідуальності. У роботі з виховання толерантності викладач повинен враховувати культурне й етнічне середовище виховання студента, віддавати пріоритет національній культурі та етнопедагогіці; використовувати потенціал культури миру.

Виховання толерантності багато в чому залежить від того, наскільки студент усвідомлює значущість цієї категорії і зв’язок її з життям, бачить її результати або наслідки інтолерантності в світі. При цьому необхідно орієнтуватися не тільки на ситуації в суспільстві взагалі, а й на життєві ситуації, пов’язані з толерантною взаємодією у спілкуванні з близькими, друзями, педагогами.

РОЛЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Формування толерантності відбувається на двох взаємозв'язаних рівнях: інформаційному і поведінковому, які складають єдине ціле. Отже, завданням викладача є не тільки надання студенту знань про толерантність, її складові та прояви, про багатовимірність людського буття, формування установки на толерантність, а й озброєння їх уміннями і навиками толерантної взаємодії [6].

Необхідно також розвинути у студентів усвідомлення того, що суть багатьох конфліктів має суб'єктивний характер. Останні найчастіше виникають через несумісні цілі або інтереси, а з відчуття ворожості до іншого, через нерозуміння свого партнера. Викладач історії повинен демонструвати способи виходу з конфліктних ситуацій за наявності протилежних інтересів, показати можливості співпраці у розв'язанні проблем на основі довіри і взаєморозуміння. Для цього слід підбирати ситуації, які відповідають життєвому досвіду студентів і викликають зацікавленість.

Формуючи відчуття толерантності у студентів, доцільно розвивати уяву, здатність до співпереживання та співчуття, довіру, гідність і самопізнання як особливості толерантної особи в контексті відносин "Я".

Діалогізація освітнього простору і опора на співпрацю як провідний тип взаємодії є обов'язковими умовами виховання толерантності.

У діалозі виявляється індивідуальність і своєрідність іншого, оскільки саме діалогова взаємодія надає можливість рівності позицій у спілкуванні. У структурі діалогової взаємодії переважають емоційний і когнітивний компоненти, які можуть бути охарактеризовані через високий рівень емпатії, відчуття партнера, вміння прийняти його таким, який він є, відсутність стереотипності у сприйнятті інших, гнучкість мислення, а також через уміння "бачити" свою індивідуальність, адекватно "приймати" (оцінювати) свою особу.

У навчальній і виховній роботі викладач повинен розвивати у студентів критичність мислення, стимулювати в них інтерес до пошуку істини або розв'язання проблеми замість егоїстичної мотивації під час міжособової взаємодії. Таким чином, потрібно формувати такі знання і уміння: знання природи стереотипів, уміння аналізувати власні стереотипи і протистояти їм, а також визначати такі, які приводять до некоректних узагальнень; виявляти некоректні думки і звернення; ретельно продумувати і аргументувати свої думки і вислови, відокремлювати головне від неістотного в тексті; вміння визначати суть проблеми міжособового спілкування і альтернативні шляхи їх творчого розв'язання. Це означає, що майбутній вчитель історії повинен володіти високим ступенем

професіоналізму, інноваційним стилем науково-педагогічного мислення, готовністю до створення нових цінностей і ухвалення творчих рішень; усвідомлювати потребу в постійній самоосвіті і бути готовим до нього. Виховання толерантності вимагає від педагога знань з багатьох областей, зокрема народної педагогіки, педагогіки міжнародного спілкування, регіональної етнопедагогіки, психології, соціології, культурології, філософії, антропології.

Аналізуючи процеси розвитку суспільства, можна виділити фактори, що зумовлюють невинний процес інформатизації. Це, передовсім, збільшення потоку наукової інформації, по-друге, динамічний розвиток сучасного суспільства, потреба, зростання соціальної ролі особистості. Сьогодні ми живемо в інформаційному світі. Інформаційний простір, що навколо нас, проникає в усі сфери нашої діяльності, у тому числі й освіту. Навіть більше: інформатизація в освіті стала одним із пріоритетних напрямів її розвитку [1].

Використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій значно підвищує ефективність процесу навчання завдяки його інтенсифікації, індивідуалізації, наявності зворотного зв'язку, розширенню наочності. Те, що неможливо зробити за допомогою традиційних технологій на уроках історії, багато в чому дозволяють реалізувати інформаційні технології. Одним словом, вони дають змогу оперувати значним обсягом інформації і працюють з великою швидкістю, тим самим реалізуючи можливість кращого засвоєння матеріалу, оптимізації навчального процесу і, звісно, посилення мотивації вихованців до навчальної діяльності. Безумовно, ця можливість може і повинна реалізовуватися як одна з форм роботи [8].

Сьогодні важко говорити про певну усталену концепцію НІТ навчання. Бурхливий розвиток засобів інформатизації (комп'ютерів, комп'ютерних комунікацій, усяких електронних пристроїв), а отже, поява нових технологій обробки, передавання, одержання і збереження інформації відкриває нові можливості для застосування комп'ютерів у навчальному процесі.

Під впливом інтенсивного розвитку суспільства, особливо засобів інформації, в останній чверті XX століття стало очевидним, що знання змінюються й застарівають досить швидко. Тому неможливо в школі здобути знання "на все життя", навіть неможливо ознайомитися з усіма знаннями, актуальними в даний відтинок часу, через їх надто великий обсяг. Неможливо також передбачити, які знання стануть необхідними учневі через 4 – 5 років. У таких умовах на перший план

РОЛЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

висувається необхідність формувати вміння орієнтуватися в інформації, аналізувати її, узагальнювати, робити необхідні для себе висновки тощо, тобто те, що пов'язане з розвитком предметного (в даному випадку історичного) мислення [1, 58 – 59].

У цьому контексті виховання толерантності учнів є одним з основних мотивів діяльності вчителів історії. Адже, на думку багатьох сучасних філософів, знання історії завжди залишаються знаннями, що дозволяють по-різному трактувати історичні події. У зв'язку з відсутністю єдиного змісту історії виникає можливість різного бачення історії взагалі. Тому розкрити сутність історичної події в її повноті можна тільки в процесі накопичення й аналізу різних точок зору щодо неї [6, 98].

Використання нових інформаційних технологій ініціює: досконалість механізмів управління системою освіти на основі використання автоматизованих банків даних науково-педагогічної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, а також комунікативних мереж; досконалість методології та стратегії відбору змісту, методів, організаційних форм навчання, виховання, відповідних завдань розвитку студента в сучасних умовах інформатизації суспільства; створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу студента, на формування умінь самостійно знаходити знання, здійснювати інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку діяльність із обробки інформації; створення і використання комп'ютерних тестів, діагностичних методик контролю й оцінки рівня знань студентів.

Інформатизація освіти як процес інтелектуалізації діяльності студента та викладача розвивається на основі реалізації можливостей засобів НІТ, підтримує нові інтеграційні тенденції процесу пізнання закономірностей предметних галузей і навколишнього середовища (соціального, екологічного, інформаційного та ін.), поєднуючи їх із перевагами індивідуалізації та диференціації навчання, забезпечуючи тим самим синергізм педагогічної взаємодії.

Особливо це стосується навчання у вищому навчальному закладі, де студент поступово (у міру усвідомлення своєї професійної та соціальної значимості) перетворюється з об'єкта на суб'єкт управління іншими людьми і собою. У вищій школі професійний результат процесу навчання є формуванням професійно значимих якостей особистості студента, якості, які визначають його професійну компетентність та майстерність.

Інформаційні технології навчання надають можливість учителю для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Орієнтовані на вчителя інструментальні засоби (програми-конструктори уроків) допомагають йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій. Вчитель одержує додаткові можливості для підтримки і спрямовування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи [8, 171].

Нові інформаційні технології відкривають студентам шлях до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усіляких професійних навичок, надають можливість реалізувати принципово нові форми і методи навчання.

Методологія історії передбачає розвиток умінь бути посередником розв'язання конфліктних ситуацій. Запропонований нижче процес розгляду конфліктів переноситься на особисті чи суспільні ситуації, і містить інформаційні елементи, що дають можливість аналізувати будь-яку історичну подію.

Отримання інформації є важливою складовою навчання. Але отримана інформація не повинна нести остаточну відповідь, а давати можливість для обговорення. Викладач не повинен допускати засудження чийсь точки зору. Він має допомогти студентам зрозуміти, що допустимо погодитися або не погодитися з висловленою думкою. Головною метою практичного заняття є те, що інформацію треба сприймати не поверхово, а критично проаналізувати її мету та ідейний зміст. На початку студенти пригадують усе те, що їм відомо з теми. Це їх змушує перевірити власні знання, у результаті студенти встановлюють рівень власних знань, які вони будуть поповнювати на практичному занятті. Реконструкція знань сприяє виявленню помилок у знаннях і створює основу для досягнення довготривалого розуміння очікуваної інформації. Наведемо приклади проблем для обговорення: "Українсько-російські відносини після розпаду СРСР", "Особливості розвитку двосторонніх відносин Україна – США", "Регіональний вимір зовнішньої політики України", "Участь України у миротворчих операціях ООН". "Роль малого та середнього бізнесу в процесі соціально-економічних перетворень в Україні", "Особливості здійснення аграрної реформи в Україні", "Вплив глобалізаційних процесів на розви-

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАРКЕТОЛОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

ток економіки України”, “Тіньова економіка: причини появи та шляхи подолання”, “Як були розв’язані проблемні питання навколо статусу Криму, Севастополя та поділу Чорноморського флоту?”, “Які є наукові концепції щодо моделі сучасного світового устрою?”, “Визначте головні складові економічного співробітництва в рамках СНД”, “Які зміни відбулися в діяльності України в ООН після здобуття незалежності?”, “Які причини появи тіньового сектору в економіці України?”, “Як він впливає на загальний стан економічного розвитку?”, “Чи можливе мирне вирішення “палестинської проблеми?”, “Які наслідки “нового політичного мислення” керівництва Радянського Союзу у міжнародних відносинах?”, “Чи поширяться НАТО на схід?”.

Висновок. Ефективне формування толерантних якостей особистості здійснює вчитель з високим інноваційним потенціалом. Успішна робота в галузі інноваційної педагогіки потребує таких якостей особистості, як відкритість, гнучке мислення, емоційна, інтелектуальна та культурно-естетична розвиненість, високий рівень грамотності, здатність творчо генерувати ідеї, про-

ектувати та моделювати їх у практичних формах конкретної діяльності.

1. Баханов К. Оновлення змісту сучасної шкільної історичної освіти: Монографія. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток”, Лтд, 2005. – 326 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Грива О. Л. Виховання толерантності в дітей та молоді // Психолог. – 2005. – №21. – С. 3.
4. Ищенко Ю. А. Толерантность как философско-мировоззренческая проблема // Философская социологическая мысль. – 1990. – №4. – С. 48.
5. Матієнко О. Виховання толерантності починається з учителя // Рідна школа. – 2005. – №6. – С. 29–32.
6. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії – Х.: Основа, 2005. – 192 с.
7. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – М.: Лингва, 2003. – С. 655.
8. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
9. Романчук О. Соціальна толерантність як фактор суспільної свідомості // Вища школа. – 2004. – №1. – С. 87–89.
10. Терещенко Ю. Творчий дух толерантності // Педагогіка толерантності. – 2007. – №3 (41). – С. 6–20.

Інна Ромащенко, викладач кафедри іноземних мов
Академії муніципального управління
м. Київ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАРКЕТОЛОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена проблемам важливості та необхідності інноваційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки України та актуальності формування професійної компетенції майбутніх маркетологів на заняттях з іноземної мови.

Постановка завдання. Україна остаточно і концептуально задекларувала європейський вибір та орієнтацію на інноваційну модель розвитку. Економічна система, що нині розвивається, потребує впровадження принципово нових прогресивних технологій та переходу до випуску високотехнологічної, наукомісткої продукції, що відбувається на основі інтелектуалізації всієї виробничої діяльності [3], а також нових форм навчання студентів ВНЗ сучасних вимог ринку засобами іноземної мови.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури дає

підставу констатувати, що питання ринкової економіки розглядали такі автори: С. Вовканич [7], С. Давимука [9], М. Єрмоленко [13]. Питання авторських прав та винаходів досліджувались такими вченими, як С. Бондаренко [1], М. Вачевський [2, 3, 4, 5, 6], В. Кремень [13], В. Мадзігон [3] та ін. Питання теорії та методики навчання іноземній мові у професійних навчальних закладах розглядалися у дослідженнях З. Данилової, Л. Турчин [10], К. Росон-Джоунз та Д. Парсонз [12], Л. Староконь [14] та ін.

Мета статті. Надати практичну допомогу викладачам вищих навчальних закладів з питань формування лексичного запасу, необхідного для